

Joanna Banasiak

Polityczne i społeczne uwarunkowania działalności Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego (1948-2017)

Streszczenie

Rozprawa traktuje o funkcjonowaniu biblioteki publicznej (na przykładzie Książnicy Płockiej) w kontekście uwarunkowań politycznych i społecznych w okresie od 1948 do 2017 roku. Okres ten obejmuje kilkadziesiąt lat działalności w różnych realiach, zarówno politycznych (schyłek II Rzeczypospolitej, socrealizm, komunizm, transformacja ustrojowa, drapieżny kapitalizm, III RP), jak i społecznych (od biblioteki stworzonej od podstaw przez społeczników, przez działalność w czasach PRL-u, aż po czasy przemiany w centra kulturalne nastawione na szeroką działalność prospołeczną wykraczającą poza statutowe zadania biblioteki).

Celem badań prowadzonych w ramach niniejszej pracy była analiza funkcjonowania biblioteki publicznej w Płocku w kontekście tego, jak zmiany polityczne i społeczne wpływały na metody i formy pracy bibliotekarzy. Chodziło nie tylko o przedsięwzięcia realizowane przez Książnicę Płocką na rzecz mieszkańców miasta i regionu, ale też pokazanie, co miało wpływ na ich przebieg i wyniki, co ułatwiało działania, ograniczało lub uniemożliwiało uzyskanie zakładanych rezultatów. Wnioski z tego wynikające będą pomocne współczesnym bibliotekarzom do przygotowania strategii funkcjonowania instytucji, wyboru odpowiednich form i metod w celu budowania relacji z czytelnikami/ użytkownikami. W takiej sytuacji problem badawczy został sprowadzony do zasadniczego pytania o to, jak uwarunkowania polityczne i społeczne wpłynęły na wypełnienie przez Książnicę Płocką zadań biblioteki publicznej w różnych okresach jej działalności. Analizując każdy z okresów, można postawić hipotezę, że w okresie od 1937 do 2017 roku Książnica Płocka (i wszystkie jej wcześniejsze formy organizacyjne) musiała dopasowywać realizowane przez siebie zadania i cele do panujących uwarunkowań politycznych i społecznych, które w sposób znaczący i odczuwalny determinowały podstawową działalność biblioteki publicznej.

Dla udowodnienia postawionych hipotez zastosowano metodę historyczną uzupełnioną przez analizę dokumentów. Wykorzystano także metodą behawioralną i wskazane w tej metodzie techniki obserwacji bezpośredniej i pośredniej oraz wywiady

narracyjne. Metoda decyzyjna pozwoliła na zbadanie wpływu uwarunkowań społeczno-politycznych na funkcjonowanie biblioteki z perspektywy podejmowanych przez władze decyzji dotyczących tej instytucji. Z kolei metoda instytucjonalno-prawna umożliwiła pokazanie, jakim celom służą stosowane w bibliotece akty normatywne. Wreszcie metoda monograficzna umożliwiła szerokie spojrzenie na badaną działalność, relacje z otoczeniem, zależności między instytucją a wszystkimi elementami otoczenia zewnętrznego.

W trzech rozdziałach niniejszej pracy autorka przedstawiła historię, działalność i zmiany zachodzące w Książnicy Płockiej. To jednak nie wszystko, bowiem jest to jednocześnie synteza stanu polskiego bibliotekarstwa w kontekście zmian zachodzących w sytuacji politycznej i społecznej kraju i ich wpływu na funkcjonowanie biblioteki jako instytucji oraz ewolucji zawodu bibliotekarza i jego obecnej wielozadaniowości.

Rozdział analizujący krótki okres działalności w dwudziestoleciu międzywojennym, pokazuje tło społeczne w niewielkim mieście, jakim był wtedy Płock oraz wynikającą z tego potrzebę powołania do życia biblioteki publicznej. Autorka podkreśla rolę zaangażowanych obywateli, których działania przyczyniły się do otwarcia biblioteki, zgromadzenia i powiększenia księgozbioru.

Rozdział drugi obejmuje 40 lat funkcjonowania biblioteki publicznej w kontekście powiązań z polityką tamtego okresu. Przedstawione zostały ówczesne problemy z powojenną „reaktywacją” procesu czytelnictwa, oczekiwania władzy wobec bibliotekarzy, którzy mieli za zadanie kształtować światopogląd, socjalistyczny i wychowywać nowych obywateli. Nie brakuje w tym rozdziale przykładów nacisku na bibliotekarzy. W rozdziale drugim autorka pokazała, jak biblioteka dopasowywała się do stawianych jej oczekiwań ze strony władzy i jak starała się realizować potrzeby czytelników.

Rozdział trzeci przynosi analizę relacji biblioteki z otoczeniem polityczno-społecznym w okresie transformacji ustrojowej i w latach kolejnych (do 2017 roku). Zmiana ustroju, drapieżny kapitalizm, wolny rynek, rozwój mediów, Internetu – to wszystko spowodowało kolejne dynamiczne zmiany w funkcjonowaniu bibliotek, które, by przetrwać, musiały zmienić zdecydowanie swój wizerunek – zarówno zewnętrzny, dotyczący infrastruktury, jak i całościowy.

Podstawową myślą rozprawy jest stwierdzenie, że biblioteka często wbrew oficjalnym nakazom służyła kulturze niesprowadzonej do jednego nurtu, jednej filozofii.

Jasne Bonasiak